

SAMMANFATTNING:

Efter kalla kriget blev USA den enda supermakten, vilket oroadе många. Det talades i Europa brydsamt om en "unipolär världsordning" med USA som en okontrollerbar "världspolis". Samtidigt klagade ofta samma bedömare när amerikanerna, som i fallet Jugoslavien, inte engagerade sig. Och efter en kort

period av uppslutning kring USA efter 11 september 2001 följde ett närapå totalt sammanbrott av den internationella ordningen i samband med Irakkriget 2003. Varpå när USA nu står inför stora problem många åter talar om risken för amerikansk isolationism.¹

Denna attityd gentemot USA sätter fokus på det faktum att Förenta Staterna genom

sin historia periodvis delvis har avskärmat sig från omvärlden. Och att detta av många amerikaner uppfattas som en så framgångsrik strategi att det ökar risken för att landet en dag åter vänder sig inåt. För att kunna bedöma risken för detta måste dock några centrala historiska händelseförlopp och dagspolitiska aspekter analyseras.²

Presidentvalet i USA: Isolationismen på marsch?

AV: ANDERS EDWARDSSON

Någon har sagt att man inte bör betrakta USA som ett land utan som en kontinent. Det ligger mycket i detta. Förenta Staterna är visserligen ett land i juridisk och kulturell mening. Men det är samtidigt så stort och varierat vad gäller människor, miljöer, klimatzoner, råvaror och annat att man kan leva ett helt liv där och ta del av det mesta jordklotet har att erbjuda utan att behöva resa utomlands.³ Vilket skapat en speciell, typiskt amerikansk mentalitet.

1 Dahl, Ann-Sofie, *Den enda supermakten. Amerikansk utrikespolitik under två decennier*. Studentlitteratur 2010.

2 För allmänna historiska fakta och uppgifter hänvisas generellt till: Boyer, Paul, *The Enduring Vision. A History of the American People*. Wadsworth 2009.

3 Vilket få också gör. Bara en knapp tredjedel av amerikanerna har i dag pass. Se: http://articles.cnn.com/2011-02-04/travel/americans.travel.domestically_1_western-hemisphere-travel-initiative-passports-tourism-industries?_s=PM:TRAVEL

Den exakta naturen av denna *American Exceptionalism* har länge diskuterats. Redan ursprunget som utbrytarrepublik grundad av politiska, ekonomiska och religiösa flyktingar från Europa gjorde USA unikt. Alexis de Tocqueville noterade exempelvis redan på 1830-talet att amerikaner var mer företagsamma än européer. Och Seymour Martin Lipset kom nog sedan sanningen nära när han 1996 sammanfattade de karakteristiska dragen i amerikansk kultur till frihet, jämlikhet, individualism, populism och *laissez-faire* (i kontrast mot Europas postfeodalism, klassamhälle, kollektivism, elitism och välfärdsstat).⁴

Också amerikanerna själva har från start varit medvetna om att de

4 de Tocquevilles, Alexis, *Om demokratin i Amerika* (1835/40), Atlantis 1997; Lipset, S. M., *American Exceptionalism. A Double Edge Sword*. Norton 1996.

bor i landet Annorlunda. Tidiga kolonialister som puritanen John Winthrop predikade redan 1630 om Nordamerika som "a city upon a hill" – ett kristet föredöme som skulle visa resten av världen vägen mot framtiden. Och övertygelsen fick senare även mer konkreta, sekulära utlopp i form av bland annat självständighetsdeklarationen (1776) och konstitutionen (1787) som uttryckte en unik kombination av kolonialisternas traditionella frihetliga brittiska traditioner och tidens mer utopiska upplysningstänkande.⁵

Om hur detta arv borde förvaltas rådde dock delade meningar. Skulle USA enbart påverka genom att vara ett föredöme? Eller skulle man aktivt

5 <http://religiousfreedom.lib.virginia.edu/sacred/charity.html>. Se även: Hamilton, Madison & Jay, *The Federalist Papers*. Signet Classic 1999 och McDonald, Forrest, *The American Presidency. An Intellectual History*, University Press of Kansas 1994.

påverka andra att införa liknande samhällssystem? Universaliteten i de idéer som landet formellt byggde på talade för det senare. Men, då de flesta alltså samtidigt ansåg att USA var unikt var det många som tvivlade på möjligheten. Och detta skulle inte bli den enda paradoxen i den amerikanska samhällsdiskursen. Strävan att avskärma sig från omvärlden kom nämligen att ta form i två befryndade men ändå formellt aparta företeelser: politisk isolationism och ekonomisk protektionism.

Den politiska isolationismen, eller realismen som vissa föredrar att kalla den, är inte en för USA unik strävan

Den politiska isolationismen, eller realismen som vissa föredrar att kalla den, är inte en för USA unik strävan. Det är tvärtom en väletablerad säkerhetspolitisk linje (följd under lång tid bland annat av Sverige under beteckningen neutralitet) som syftar till att stärka det egna landets internationella position genom att inte skaffa sig onödiga fiender. Denna linje har också traditionellt ansetts utgöra kärnan i den unga republikens utrikespolitik.

George Washington drev som president en neutralitetslinje i kriget mellan Storbritannien och Frankrike efter 1789. I sitt avskedstal 1796 sammanfattade han också sin syn på USA:s roll:

”The great rule of conduct for us,

in regard to foreign nations, is, in extending our commercial relations, to have with them as little political connexion as possible. So far as we have already formed engagements, let them be fulfilled with perfect good faith.”⁶

Men även om han sedan direkt tillade att ”Here let us stop” skulle USA:s agerande inte bli isolationistiskt.

Efterträdaren John Adams försökte fullfölja den försiktiga linjen, men hans vägran att (som vissa radikaler ville) gå i allians med Frankrike bidrog till att han redan 1801 förlorade presidentskapet till Thomas Jefferson, som bland annat genom köpet av Louisiana 1803 fördubblade landets yta. Varefter USA under James Madison 1812 förklarade krig mot Storbritannien och försökte invadera Kanada. I samband med de spanska och portugisiska koloniernas frigörelse i Central- och Sydamerika i början av 1800-talet utvidgade sedan USA sin inflytelsesfär ytterligare genom *Monroedoktrinen*. Och efter Texas frigörelse 1836 följde ett nytt krig mot Mexico, som ledde till att New Mexico, Arizona och Kalifornien blev amerikanska territorier.

Den amerikanska utrikespolitiken blev alltså, i praktiken, aktiv. Bedömare som historikern Paul Johnson bestrider därför att det funnits någon stark amerikansk isolationistisk tradition över huvud

⁶ <http://www.access.gpo.gov/congress/senate/farewell/sd106-21.pdf>

taget. Och forskaren Edward Olsen betraktar till och med USA:s utrikespolitik under 1800-talet (och senare) som en antites till isolationism i egentlig bemärkelse.⁷

Det måste dock samtidigt poängteras att USA:s utrikespolitik vid denna tid enbart var aktiv i närområdet, och att dess mål ”bara” var att stötta grannfolks frihetssträvanden och utvidga USA på europeiska kolonialmakters (och indianernas) bekostnad. Samt att det senare motiverades av tron på ett *Manifest Destiny* om att USA borde sträcka sig från kust till kust på den nordamerikanska kontinenten.

Några globala ambitioner, som flera europeiska stater närde vid samma tid, fanns däremot inte. Sådana skulle dröja till 1898, då USA genom att acceptera Hawaii som territorium skaffade sig ett strategiskt brohuvud i Stilla havet och det spanskamerikanska kriget samma år erövrade Filippinerna, Guam och Puerto Rico. Men även denna utveckling kan ses som en fortsättning på den tidigare, begränsade linjen. För trots annekteringen av territorier i Östasien så skulle det dröja ytterligare fyrtio år innan USA tog på sig rollen som stormakt. Därtill var synen på omvärlden hos de flesta amerikaner fortfarande alltför

⁷ Johnson, Paul, *A History of the American People*, HarperCollins 1997; Olsen, Edward A. *US National Defense for the Twenty-first Century: Grand Exit Strategy*. Routledge 2001.

negativ.⁸

USA:s utrikespolitik kan därför in på 1900-talet kallas för kvasiisolationistisk. Och en liknande policy präglade även ekonomin. Då det varit protester mot pålagor beslutade i London som utlöste den amerikanska revolutionen hade politisk och ekonomisk självständighet upplevts som nära sammanhängande. USA:s förste finansminister Alexander Hamilton hade därför infört en merkantilistisk politik, som gått ut på att integrera det snabbt växande men ekonomiskt disparata landet med hjälp av importtullar, infrastrukturinvesteringar och en nationell penningpolitik.

Denna politik hade under 1800-talet blivit känd som *The American System*. Fastän den med tanke på landets kapitalistiska samhällsordning knappast var logisk hade USA tack vare sin kontinentala storlek, uppsjö av naturresurser, stadig invandring och höga födelsetal utvecklats starkt, trots bristen på internationell konkurrens. Och den närmast explosionsartade välständstillväxten hade cementerat övertygelsen om att det bästa var att

USA rädde sig självt.

I längden skulle dock inte ens USA kunna klara av att avskärma sig då både dess växande ekonomi i sig och landets ökande internationella betydelse obönhörligen eroderade möjligheterna att isolera sig.

I längden skulle dock inte ens USA kunna klara av att avskärma sig då både dess växande ekonomi i sig och landets ökande internationella betydelse obönhörligen eroderade möjligheterna att isolera sig. Symtomatiskt togs också landets första mer aktiva steg som internationell aktör omkring år 1900, när det amerikanska välståndet på allvar börjat utmärka sig. Det skulle dock krävas två världskrig innan idén om USA som en utvald särpling som likväl kunde stå vid sidan skulle ge vika. Och minnena om de dagar när "Onkel Sam" själv varit bäste dräng skulle leva vidare i historieböcker, mannaminne och politisk retorik ännu längre.

Då viljan att isolera sig med detta inbäddades i kulturen blev den heller aldrig en sedvanlig högervänsterfråga. Stödet för protektionismen blev tvärtom starkast i de rika, mest "europeiska" och kulturellt liberala nordöstra delarna av USA som industrialiserades först, medan frihandeln vann anhängare i de agrara, fattigare och kulturellt konservativa sydstaterna, som drabbades hårt av tullar och tariffer.

Demokraterna, slavägarnas men också "småfolkets" parti, kom därför att stödja frihandelsidén, medan de företagsvänliga republikanerna blev protektionister.

Med tiden skulle bilden bli än mer melerad. Efter inbördeskriget 1861–65 isolerades nämligen demokraterna till södern, medan republikanerna blev ledande i resten av landet – och därmed också på den nationella/federala nivån. Människor med konservativa och progressiva idéer kom därför i praktiken att spridas ut mellan partierna. Exempelvis blev omkring sekelskiftet 1900 östkustrepublikanen Theodore Roosevelt en av ledarna för *Progressive Movement*, som bland annat krävde ingrepp mot storföretag och stöd till farmare i Mellanvästern,

Efter inbördeskriget och den strikt protektionistiske Abraham Lincolns presidentskap utvecklades dock republikanerna överlag som alla dominerande partier (de svenska socialdemokraterna är ett annat exempel) till de traditionalistiska idéernas och krafternas parti. Det blev därför logiskt nog hos demokraterna som den första större utmaningen mot den gamla isolationistiska regimen bröt igenom; i samband med Woodrow Wilsons tid som president 1913–21.

Inrikespolitiskt innebar Wilsonadministrationen den moderna amerikanska (social) liberalismens genombrott; bland annat genom införandet av en federal inkomstskatt, bildandet av *Federal*

⁸ President Theodore Roosevelt skrev exempelvis 1899 med fasa om Europa: "The great blot upon European international morality in the closing decade of this century has been not a war, but the infamous peace kept by the joint action of the great powers, while Turkey inflicted the last horrors of butchery, torture, and outrage upon the men, women, and children of despairing Armenia." Från: <http://www.bartleby.com/58/2.html>.

Reserve och en rad lagar riktade mot storföretag, men också lägre tullar. Och även om Wilson länge försökte hålla USA utanför första världskriget bröt han, efter att kongressen 1917 förklarade Tyskland krig, även med isolationismen genom sina ”fjorton punkter” varigenom delar av den amerikanska samhällsideologin skulle exporteras.

Omvärlden, i synnerhet Europa, visade sig dock inte speciellt receptiv. Då Wilson även på hemmaplan misslyckades med att väcka opinion för sin historiska giv sade kongressen nej till både Versaillesfreden och ett amerikanskt inträde i Nationernas Förbund. USA återvände istället, under republikansk ledning, till sin traditionella isolationism och protektionism. Och då 1920-talet innebar en ny, kraftig välståndstillväxt förstärktes åter tilltron till *The American System*.

Men nu hade världen förändrats så pass att avskärmning inte längre skulle fungera. Ännu var det dock få som insåg detta. Tullar och regleringar kom därför att bidra till de spekulationsbubblor som ledde fram till börskraschen 1929, men när denna slog till blev ryggmärgsreaktionen bara att ösa på med ännu mer av samma medicin, vilket gjorde ont värre. Ovanpå Herbert Hoovers höjda tullar och offentliga byggnadsprojekt lades nämligen 1933 Franklin D Roosevelts *New Deal*. Dess skatte- och regleringshysteri gick dock, i motsats till regleringen

av utrikeshandeln, helt på tvärs med amerikanernas *laissez-faire*-traditioner och kulturkrocken blev därför så stor att depressionen i USA skulle ända först i samband med andra världskriget.⁹

Detta utdragna stälbad ledde dock, tillsammans med den radikalt förändrade internationella situation som andra världskriget skapade, slutligen till en fundamental förändring av såväl USA:s självbild som internationella ställning och ekonomiska regim. Efter 1945 försvagades nämligen inte bara Tyskland utan också de brittiska och franska kolonialvärlderna, vilket i sin tur ledde till att Sovjetunionen kunde stiga fram som stormakt i spetsen för ett antal kommunistländer. Och inför detta kombinerade politiska, ekonomiska, militära och ideologiska hot mot det egna samhällssystemets ideal kollapsade till slut många amerikaners hopp om att kunna isolera sig.

Under Harry Truman axlade USA därför genom inträde i FN, Marshallhjälpen och bildandet av Nato ansvaret som ”supermakt”, samtidigt som man vis av skadan från trettioalet (då *The Smoot-Hawley Tariff Act* lett till ett förödande handelskrig) även övergav protektionismen genom inrättandet av WTO, IMF och OECD. Frihandeln ledde, tillsammans med återuppbyggnaden i Europa och en

⁹ Shlaes, Amity, *The Forgotten Man: A New History of the Great Depression*. Harper 2007.

allt snabbare teknisk utveckling, till en ny rekordstor välståndökning som gjorde att 1950-talet blev ett ”formativt ögonblick” i amerikansk historia; en guldålder där USA som den civiliserade världens ledare framgångsrikt spred både sin kultur (Hollywoodfilmer, Coca-Cola, jeans) och sitt demokratiska, kapitalistiska samhällssystem till gamla fiendeländer som Västtyskland och Japan.

En guldålder där USA som den civiliserade världens ledare framgångsrikt spred både sin kultur (Hollywood-filmer, Coca-Cola, jeans) och sitt demokratiska, kapitalistiska samhällssystem till gamla fiendeländer som Västtyskland och Japan.

Med detta vidtog också ett flertal fundamentala politiska förändringar, som har direkt bäring på dagens USA. För det första förpassades protektionismen och isolationismen gradvis till den politiska ödemarken, även om grundidén att det bästa var att USA skötte sig självt skulle överleva i olika former och sammanhang. Republikanerna orkade nämligen inte framhärda utan anslöt sig successivt till frihandelsdoktrinen. I samband med den antikommunistiske Barry Goldwaters presidentkandidatur 1964 började de även resa krav på en mer aktivistisk utrikespolitisk linje än

demokraterna.¹⁰

För det andra accentuerades med detta också den uppsjälkning mellan partierna längs mer (för européer) välbekanta ideologiska linjer som påbörjats under Wilson och Roosevelt. USA fick med andra ord klarare vänster- och högeralternativ och grupperna liberala republikaner och konservativa demokrater skulle redan på 1970-talet börja tunnas ut för att sedan, efter Ronald Reagans tid i Vita huset 1981–89, nästan helt försvinna.¹¹

Vilket i sin tur bidrog till en tredje omstrukturering. Under 1950- och 1960-talet övergav nämligen av olika skäl ett antal av USA:s vänsterintellektuella sina ideal. Dessa var ofta i sin grundsyn radikala akademiker och desillusionerade vänsterintellektuella, som istället för socialism ville börja sprida det amerikanska samhällskonceptet. Och de kom naturligt att söka sig till de samtidigt allt mer öppna nationalistiska, försvarsvänliga och antikommunistiska republikanerna.

För dessa *neokonservativa* blev Richard Nixons *détente* med Sovjet och Kina i början av 1970-talet först en besvikelse. Men som många sidbytare genom tiderna framhärskade de och kom genom konvertitens glöd att fusionera gamla

och nya ideologiska preferenser och föra in en ungdomlig radikalitet och idealiserad tro i republikanerna om att världen kan och bör förändras snabbt; om nödvändigt med militära medel.

Effekterna av denna *realignment* av (social)liberala och konservativa krafter märktes redan 1968, när Lyndon B Johnson på grund av Vietnamkriget inte ställde upp för omval. Utvecklingen hade då så att säga gått ett helt varv i och med att demokraterna – som efter 1933 blivit det nya majoritetspartiet – inte bara kom att utmärkas av ”duvaktiga” politiker och ambitiösa välfärdsplaner utan också alltmer kom att domineras av protektionistiska krafter, som storindustrier och fackföreningar. Republikanerna gick å sin sida andra vägen, från att vara ett elitistiskt och ideologiskt spretigt parti till en bred men genuint konservativ och frihandelsvänlig folkrörelse med starkt stöd från bland annat småföretagare, kyrkor och vapenorganisationen NRA.

USA blev alltså allt mer polariserat och det blev snart konservativa idéer och ideal som vann mark både in- och utrikespolitiskt

USA blev alltså allt mer polariserat och det blev snart konservativa idéer och ideal som vann mark både in- och utrikespolitiskt. Från slutet på 1980-talet spred sig därför även i vänsterkretsar en känsla av att Reaganeran innebar en

permanent förskjutning högerut av amerikansk politik; i synnerhet efter att republikanerna 1994 för första gången på 40 år vann majoritet i kongressen. Demokraterna tvingades därför under ett antal år inte bara acceptera USA:s roll som världspolis, utan också svälja att den sittande presidenten Bill Clinton för att kunna bli omvald 1996 fick deklarerat att ”the era of big government is over!”

Denna konsensus var dock påtvingad, så att reaktionerna efter terrorattackerna den 11 september 2001 blev mycket olika bör inte förvåna. Efter en temporär ”samling kring presidenten” återföll demokraterna raskt till sin defensiva politik, bland annat genom att snart allt hårdare attackera Irakkriget. Inom republikanerna formerade sig starka neokonservativa krafter – framförallt på tankesmedjor i Washington DC och tv-kanalen FoxNews – som ofta krävde en än mer aktiv politik än den sittande Bushadministrationen.

Det blev också denna aktivistiska linje som segrade i valet 2004. Under ytan växte dock redan då ett missnöje med de ekonomiska och personella kostnader som inte minst uppföljningen av Irakkriget skapade, vilket ledde till att demokraterna bara två år senare vann kongressvalen. Varpå den amerikanska ekonomin därefter

¹⁰ Perstein, Rick, *Before the Storm*. Avalon Publishing Group 2009.

¹¹ Edwards, Lee, *The Conservative Revolution. The Movement That Remade America*. Free Press 1999.

plötsligt buklandade och bidrog till att den osedvanligt isolationistiske och protektionistiske Barack Obama 2008 ganska lätt kunde besegra den aktivistiske och frihandelsvänlige John McCain.¹²

Många ville se valen 2006 och 2008 som slutet för Reaganerans marknadsliberalism och aktiva utrikespolitik. Det finns dock inget som tyder på att amerikanerna förändrat sina grundläggande politiska uppfattningar. Tvärtom verkar de på senare år blivit än mer konservativa än tidigare, framförallt i ekonomiska frågor. En majoritet amerikaner stödjer exempelvis numera ett tillägg till konstitutionen som skulle tvinga politikerna att balansera den federala budgeten.¹³

Valet av Obama bör därför primärt ses som en panikreaktion. Samtidigt är dock det politiska läget i USA just nu förvirrat och krisen har åtminstone delvis givit nytt liv åt gamla isolationistiska och protektionistiska idéer. Ett tecken på detta är att amerikanska väljare numera oberoende av partisympatier är överens om vad målen för amerikansk utrikespolitik bör vara: att skydda amerikanska jobb och förhindra nya terrorattacker. Ekonomiska och säkerhetspolitiska

12 <http://www.foreignaffairs.com/articles/61013/daniel-yankelovich/poll-positions>; Norberg, Johan, *En perfekt storm*. Hydra Förlag 2009.

13 http://www.rasmussenreports.com/public_content/politics/general_politics/september_2011/56_favor_balanced_budget_amendment

målsättningar väger i dag alltså lika tungt, vilket är en tydlig förskjutning jämfört med för bara några år sedan då säkerhetsfrågorna – speciellt hos republikaner – var nästan helt dominerande.

Att tala om en bred isolationistisk strömning vore trots detta felaktigt. För även om exempelvis antalet amerikaner som anser att militära neddragningar är nödvändiga för att få ordning på ekonomin ökat kraftigt, så anser fortfarande under hälften (46 procent) att "The U.S. should mind its own business internationally and let other countries get along the best they can on their own."¹⁴ Det finns alltså fortfarande många som ser USA som den fria världens ledare, och verkar vara beredda att betala det pris det innebär.

Allmänhetens reaktion på Obamas beslut att bomba Libyen våren 2011 blev till exempel allt annat än entusiastisk. Och denna tvekan inför nya utrikespolitiska engagemang är framförallt tydlig hos republikanerna, vars väljare tidigare var klart aktivistiskt inställda.

Den aktuella attitydundersökningen visar likväl samtidigt att det har skett en viss förskjutning i isolationistisk riktning. Allmänhetens reaktion på Obamas beslut att bomba Libyen

14 <http://people-press.org/2011/06/10/views-of-middle-east-unchanged-by-recent-events/>

våren 2011 blev till exempel allt annat än entusiastisk.¹⁵ Och denna tvekan inför nya utrikespolitiska engagemang är framförallt tydlig hos republikanerna, vars väljare tidigare var klart aktivistiskt inställda.

Detta skifte märks tydligt i den nu pågående republikanska primärvalsprocessen, som såhär långt varit fylld med svårtydda och inte sällan dubbla budskap. Vid sidan av ideologiskt starkt profilerade kandidater som Rick Santorum, som har klart neokonservativa åsikter, och libertarianen Ron Paul, som förespråkar strikt isolationism och bland annat kräver att USA går ur FN, har mer moderata kandidater som Texasguvernören Rick Perry och den efter provvalen i Iowa och New Hampshire favorittippade Mitt Romney intagit utrikespolitiska ståndpunkter som bitvis är svåra att kategorisera.

Flera kandidater har nämligen å ena sidan ibland gärna talat om behovet av att avsluta engagemangen i Afghanistan och Irak och sagt sig vilja ställa höga krav för nya, framtida engagemang. Men, då tal om USA:s speciella roll i världen fortfarande drar ner applåder fortsätter de å andra sidan gladeligen att producera sådana. Detta senare gäller inte minst den i valkampanjens elfte timma plötsligt uppseglande före detta talmannen Newt Gingrich.¹⁶

15 <http://blogs.aljazeera.net/americas/2011/04/01/us-public-opinion-wavers-libya>

16 Se exempelvis de aktuella avsnitten i följande debatt: <http://www.foxnews.com/>

Om denna kluvenhet speglar en mer djupgående ideologisk förskjutning inom republikanerna, eller bara är krasst populistiska försök att fånga upp missnöjet med de ekonomiska och personella krigskostnaderna, får här förbli osagt. Det är dock hursomhelst uppenbart att isolationistiska budskap numera har en viss marknad inom båda partierna.

Tendensen på det ekonomiska området är om möjligt ännu tydligare. Obamas misslyckande att få fart på ekonomin med stimulanser har ty bläst nytt liv i USA:s paradoxala kultur av *laissez faire*-åsikter och protektionistiska strömningar. Att det tidigare politiskt solitära och närmast omätligt rika industrilandet USA i dag står på ruinens brant, samtidigt som mycket av produktionen flyttar utomlands, har nämligen för många amerikaner länge varit en källa till oro och den nuvarande krisen har fått många känslor att till slut rinna över. Framförallt är det energiberoendet och importen av olja, samt stora handelsunderskott med tillväxtländer i tredje världen, som oroar. Och det finns en stark opinion för att försöka vända denna utveckling.

Från demokraterna och fackföreningsrörelsen har krav på att ”rädda jobben” hörts i decennier. Både Obamaadministrationen och kongressdemokraterna har också därför på senare år i praktiken

politics/2011/09/22/fox-news-google-gop-2012-presidential-debate/

blockerat ett antal frihandels-uppgörelser och på andra sätt in i det längsta försökt lägga hinder i vägen för en utveckling av världshandeln, framförallt med Kina, som över 60 procent av amerikanerna numera upplever som ett hot mot USA.¹⁷

Republikanerna däremot har, tillsammans med ståndaktiga demokrater som Bill Clinton, försvarat free trade i både ord och handling. Men fristående högerdebattörer som multimiljardären Donald Trump och förra CNN-ankaret Lou Dobbs kräver nu sedan flera år högljutt fair trade. Och när de konkretiserar vad detta skulle innebära låter de i praktiken oftast som ekon av fackföreningarna och miljövänsstern: tullar, skatter, förbud, regleringar.

Att sådana ledande högerprofiler numera på detta sätt försöker slå an på protektionistiska stämningar även i USA är givetvis oroande i sig. Och det finns mycket som tyder på att det inte längre bara är nostalgiker – som tidigare den ärkekonserverative Patrick Buchanan – som predikar för en mindre grupp kverulanter. En bastant majoritet av den i andra ekonomiska frågor strikt libertarianska Tea Partyrörelsen anser till exempel att frihandeln kostar USA fler jobb än den skapar. Och

17 <http://thehill.com/blogs/on-the-money/1005-trade/184997-senate-dems-look-to-gain-political-edge-with-china-currency-vote>; http://www.rasmussenreports.com/public_content/politics/current_events/china/62_now_see_china_as_threat_to_america

En bastant majoritet av den i andra ekonomiska frågor strikt libertarianska Tea Partyrörelsen anser till exempel att frihandeln kostar USA fler jobb än den skapar. Och dess inflytande på amerikansk politik är som bekant just nu stort.

dess inflytande på amerikansk politik är som bekant just nu stort.¹⁸

USA genomgår i dag sviterna av ett halvsekellångt experiment som håller på att kollapsa. Amerikanska politiker har sedan Vietnamkriget och Great Societyprogrammet på 1960-talet parallellt byggt ut en välfärdsstat och försökt modellera om delar av världen – utan att höja skatterna. Vilket nu, logiskt, slutat i en federal budgetkris som är så allvarlig, att USA kommer att tvingas ändra både sin in- och utrikespolitik radikalt. Och denna omställning har i praktiken redan börjat.

Politiskt finns dock samtidigt inget som tyder på att amerikanerna i närtid skulle vara beredda att ge upp rollen som världens enda supermakt. Om ett akut hot mot USA eller amerikanska intressen skulle uppstå (exempelvis om Iran skulle kärnvapenbomba Israel eller hota oljeflödet från Persiska viken) kommer politikerna därför sannolikt få med sig folket på nödvändiga militära engagemang. Amerikanerna

18 <http://www.cnbc.com/id/39407846>; Buchanan, Patrick J., *A Republic, Not An Empire. Reclaiming America's Destiny*. Regenery Publishing Inc. 2002.

är dock inte längre beredda att betala – och den amerikanska militären kommer heller inte att ha resurser – för stora nationsbyggnadsprojekt av typen Afghanistan och Irak. USA kommer med andra ord att begränsa sina engagemang. Vilket i sin tur troligen kommer att öka kraven på framförallt Europa att ta ett större internationellt ansvar.

Ekonomiskt befinner sig USA just nu mitt i en plågsam omställningsprocess som till viss del påminner om den Sverige genomgick under 1990-talet, när det först gick upp för det politiska etablissemanget och sedan också den bredare allmänheten att dagarna som en ovanligt rik, till stora delar självförsörjande och ekonomiskt självgående enhet definitivt är över. Men hur detta kommer att påverka den ekonomiska politiken är svårare att bedöma.

Om konjunkturerna fortsätter att vara dåliga kan denna frustration bidra till att förstärka den protektionistiska opinionen och leda till desperata försök att skydda hemmamarknaden med tullar och

regleringar. All empirisk erfarenhet talar dock för att sådana experiment långsiktigt kommer att misslyckas. Och om republikanerna – vilket mycket just nu talar för – nästa år vinner Vita huset och en majoritet i senaten, får den reella risken för en ny epok av mer omfattande amerikansk protektionism betraktas som liten. I synnerhet om den nye presidenten heter Mitt Romney.

Det kan ändå avslutningsvis vara värt att reflektera över vad som skulle hända om USA, trots allt, skulle avsvära sig rollen som politisk och militär supermakt och ekonomiskt vända sig inåt. I exempelvis östra Asien garanterar amerikansk trupp i dag både freden på Koreahalvön och Taiwans självständighet, så ett tillbakadragande där skulle troligen

leda till att Japan och kanske även Sydkorea skaffar kärnvapen. Och då Kina sannolikt inte skulle acceptera detta utan svara med både politiska och ekonomiska motdrag skulle ett amerikanskt uttåg inte bara kunna drabba regionen militärt, utan hela världen ekonomiskt.

Det finns med andra ord all anledning att noga följa utvecklingen i USA och hoppas att amerikanska politikere, akademiker och andra opinionsbildares insikter om det egna landets centrala betydelse för världsläget och frihandels långsiktiga fördelar kan överflygla befolkningens historiska tendens att vilja sluta sig inåt. Ytterst handlar det som alltid om kvaliteten på ledarskapet i Washington DC.

FÖRFATTAREN:

Anders Edwardsson är fil mag i historia vid Uppsala universitet och studerar för närvarande *Politics* vid Catholic University of America i Washington, DC. Han har tidigare utgivit bland annat *En annorlunda historia* (Timbro 2009) och medverkar som krönikör och ledarskribent i en rad svenska dagstidningar.

Han nås via mejl: anders.edwardsson@gmail.com

Detta är Frivärlds första rapportutgåva under 2012. Tidigare utgåvor är:

”Lärdomar av den Baltiska finanskrisen, 2007 – 2010”, Anders Åslund, juni 2011

”Mot Oddsens och Oligarkerna”, Pauls Raudseps, september 2011

”Utvecklingen efter Arabiska våren – från kleptokrati till kapitalism?”, Susanne Tarkowski, september 2011

”Svensk militär solidaritet kring Östersjön: Tre scenarier”, Karlis Neretnieks, oktober 2011

”Europarådet – Reformering eller marginalisering”, Göran Lindblad, december 2011

This shall not be copied without the permission of The Stockholm Free World Forum.

Copyright © 2012 All rights reserved.